

доктор педагогічних наук, доцент
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії освітології
Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Тимошенка 13-б, 04112 Київ, Україна
n.batechko@kubg.edu.ua

Формування державної освітньої політики: синергетичний аспект

Стаття присвячена проблематиці формування сучасної державної освітньої політики в Україні. Окреслюються напрями еволюції поглядів на зміст поняття «державна освітня політика» в контексті процесі реформування освітньої сфери. На основі синергетичної теорії складних відкритих систем приведено теоретико-методологічне підґрунтя – феномену державна освітня політика. Розкрито сутність застосування основних принципів синергетичного підходу: відкритості, нелінійності, постулювання хаосу, біфуркаційних станів та теорії самоорганізації до обґрунтування процесу формування державної освітньої політики.

Ключові слова: державна освітня політика, синергетика, синергетичний підхід

© Батечко Ніна, 2016

Вступ. В умовах розбудови української держави, докорінних змін в організації життєдіяльності країни трансформації зазнає і освітня сфера, залишаючись одночасно однією із найбільш суперечливих соціальних інституцій. Так з одного боку, у світлі останніх новацій вищої школи, ми спостерігаємо рух до кардинальних змін, а з іншого – тяжіння до збереження класичних норм і стандартів. Зазначений вектор змін, вживаний в науковій літературі як «стабільність і реформи», відображає еkleктичне поєднання як елементів традиційної (класичної) так і інноваційної освіти в розвитку вищої школи. Таким чином, непостійність та залежність розвитку освіти від політичної архітекtonіки

суспільства приводить до необхідності вироблення автономної, політично незалежної траєкторії цього розвитку відповідно до певних універсальних закономірностей. У зазначеному контексті особливої значущості набуває визначення змісту, механізмів реалізації та основних векторів розвитку державної освітньої політики.

Адекватному вирішенню цих завдань сприятиме, на наш погляд, розроблення сучасної філософської методології як підґрунтя формування процесу державної освітньої політики, адже «модернізація освіти – це нова філософія освітньої діяльності, яка потребує нового інноваційного мислення, нових принципів організації навчального процесу, нових взаємовідносин в освітньому середовищі» (Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія, 2013, с.16).

Філософські, теоретичні й прикладні аспекти державної освітньої політики та її методологічні засади знайшли своє відображення у працях: В.П. Андрущенка, В.І. Бобрицької, Д.І. Дзвінчука, В.Г. Кременя, В.І. Лугового, Т.О. Лукіної, С.М. Ніколаєнка, В.О. Огнев'юка, В.Л. Савел'єва та інших вітчизняних дослідників. Серед зарубіжних учених варто зазначити В. Адамського, П. Брауна, А. Гайдзіца, С. Гессена, Дж. Дьюї, Т. Левовицького, Е. Тоффлера, А. Флієра та інших.

Втім, вважаємо, що на сучасному етапі реформування вищої школи України малодослідженими залишаються питання методологічного обґрунтування державної освітньої політики. З огляду на це, актуальним є розв'язання наступних проблем: 1) узагальнити підходи учених для здійснення глибинного аналізу досліджуваної проблеми; 2) на підставі аналізу сучасних наукових публікацій провести теоретичне обґрунтування сучасної державної політики, використовуючи синергетичну методологію. На наш погляд, саме ця методологія є наразі оптимальною для досліджуваного феномену, оскільки найбільш повно відповідає українським реаліям – соціальним та економічним кризам, нестабільності, хаосу і одночасно дозволяє розробляти засоби та методи для покращення управління суспільними відносинами, зокрема у сфері державної освітньої політики. Як підкреслює В.Г. Кремень, реалії нинішнього суспільства

свідчать про необхідність використання знань сучасної синергетики для подолання «страху» перед невизначеністю (нестабільністю) у ситуації соціального самовизначення. Роль синергетичного підходу, зазначає науковець, полягає у створенні людиною себе як особистості, у її внутрішньому зростанні, саморегуляції (Кремень В.Г., 2012, с.7).

Як міждисциплінарна галузь знань синергетика займається вивченням процесів самоорганізації і виникнення підтримки стійкості і розпаду структур (систем) різної природи. Як теорія самоорганізації або теорія спонтанного виникнення та самопідтримки впорядкованих часових і просторових структур у відкритих нелінійних системах різної природи, синергетика має такі засадні поняття як «самоорганізація», «відкритість», «нелінійність», «нерівноваженість», «біфуркація», «флуктація», «дисипативні структури», «атрактор».

Мета статті – на основі синергетичної теорії складних відкритих систем провести теоретико-методологічне обґрунтування сучасної державної освітньої політики.

Державна освітня політика: сутність поняття. Державна освітня політика, як складне суспільне явище знаходить різну інтерпретацію у наукових джерелах, як: «політика що забезпечує розвиток і функціонування системи освіти, спрямована на забезпечення суспільства знаннями, необхідними для суспільного розвитку» (Журавський В.С., 2003, с. 20); інтегральна сфера досліджень проблем освіти в контексті розвитку постіндустріального суспільства (Бобрицька В.І., 2013, с. 65-67); «складова частина політики держави, сукупність теоретичних ідей, цілей і завдань, практичних заходів розвитку освіти» (Засєкіна Л.В., 2010, с. 41); «сукупність пріоритетів і цілей, які формує уряд чи інший вищий орган для забезпечення заходів щодо удосконалення і розвитку системи освіти чи її елементів» (Андрущенко В.П., 2016. с. 9); «діяльність держави щодо забезпечення функціонування та розвитку системи освіти» (Лукіна Т.О., 2004).

Так, зокрема, В.П. Андрущенко, виокремлює наступні узагальнення нової філософії освіти, що може стати підґрунтям державної освітньої політики: «по-перше, центром цієї філософії має бути людина як самоцінність у всій певності

свого творчого ставлення до життя й такій же повноті можливостей для власної самореалізації, по-друге, воно має базуватися на загальнолюдських цінностях у їх органічному поєднанні з національними пріоритетами; по-третє, вона повинна розгортатись як «благоговіння перед життям» (А. Швейцер), прагнення «вічного миру» (І. Кант), введення людства в царство спокою й свободи – ноосферну фазу його цивілізаційного поступу (В. Вернадський); по-четверте, ця філософія може бути лише плюралістичною, толерантною, дискурсною, базуватися на свободі творчого мислення, що прямує до істини» (Андрущенко В.П., 2015).

Продовжуючи думку у зазначеному контексті В.П. Андрущенко і Р.М. Вернидуб, стверджують, що таким чином державна політика у сфері освіти програмує практичні параметри новітньої педагогічної дії. І тільки тоді, переконані науковці, попри історичні чи сучасні локальні конфлікти, тероризм, непорозуміння між людьми, народами й державами, інші злоякісні процеси, що час від часу виростають на здоровому тілі суспільного розвитку й відволікають нас від гуманістично спрямованого поступу, людство підійде до вирішення своєї головної проблеми – проблеми людини як космічно-цілісної, самодостатньої й самооцінної істоти, зосередитися на створенні умов її самореалізації, самоствердження як особистості (Андрущенко В.П., Вернидуб Р.М., 2016, с. 9).

Державне управління загалом вказує Т.О. Лукіна, передбачає усвідомлену діяльність, яка характеризується певним вольовим впливом одних суб'єктів управлінської взаємодії на свідомість, волю інших, які є об'єктами такого управлінського впливу. Науковець відносить державне управління до різновидів соціального управління, об'єктами якого виступають соціальні організації суспільства. Оскільки система освіти є соціальною сферою, то й державне управління освітою можна розглядати як один з видів соціального, об'єктами якого виступають різноманітні установи системи освіти та управління, що мають ієрархічну структуру (Лукіна Т.О., 2004, с. 10).

Зважаючи на пріоритетну роль держави у формуванні освітньої політики в Україні та значний вплив інституцій громадянського суспільства на цю сферу, варто навести точку зору В.Г. Кременя: «Основним завданням управління у сфері

освіти стає з'ясування ролі й місця центральної, регіональної і місцевої влади з метою встановлення інтегрованих інституційних обов'язків для забезпечення якості освіти та її адекватного фінансування. Завданням регіональних і місцевих органів влади стає розробка адекватної до регіональних і місцевих умов стратегії, узгодження фінансування, створення регіональних засобів контролю» (В.Г. Кремень, 2005, с.57).

Втім, зазначимо що в сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації, коли вища освіта набуває рис відкритості та нелінійності, змінюються принципи управління освітнім середовищем, характер педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу у вищій школі, нагальною є потреба у подоланні спрощеного та застарілого бачення феномену державної освітньої політики. Зауважимо, що традиційні підходи до досліджуваної проблеми, які ґрунтуються на нормах класичної науки і розглядають сферу освіти як лінійну, закриту, рівноважну систему, фактично передбачають однозначність шляхів її розвитку та регламентують окреслені риси поведінки об'єктів освітнього середовища. Вважаємо, що застосування теорії синергетики до створення сучасного методологічного підґрунтя державної освітньої політики є доречним, оскільки дозволяє цей феномен розглядати як відкриту систему, що саморганізовується та само розвивається, нелінійну систему, яка залежить як від зовнішнього середовища так і внутрішньої специфіки розвитку самої сфери вищої освіти.

Синергетичний підхід як інноваційна методологія формування державної освітньої політики. Говорячи про перехідний етап розвитку вищої освіти в Україні, проблеми, які виникають у вищій школі охоплюють також сферу державної освітньої політики. В.Г. Кремень з цього приводу зауважує, що ні дедуктивний етап дослідження, ні системний підхід, який є надзвичайно результативним не можуть вирішити ці проблеми. Оскільки система освіти є динамічною, то спосіб поєднання нелінійних зв'язків між її частинами сумісний з усіма реальними відносинами як середовищем їх існування. Це досяжно, вважає В.Г. Кремень синергетичному підходу (В.Г. Кремень, 2013, с. 23). Ми

погоджуємось з цією думкою і вважаємо, що саме синергетика є найбільш оптимальною науковою методологією, яка дозволяє найбільш повно проаналізувати реалії у сфері державної освітньої політики та спрогнозувати засоби та способи покращення її формування. Розкриваючи загальні механізми та закономірності самоорганізації і організації, синергетика, у нашому розумінні, спроможна проілюструвати сутність формування державної освітньої політики та її нерозривний зв'язок з потребами суспільства в цілому. Оскільки за синергетичною методологією при аналізі сутності явищ і процесів різної природи різнопредметні наукові знання можна об'єднати у цілісну систему, то враховуючи, що державна освітня політика має міждисциплінарні властивості, зазначений феномен може сприяти створенню оптимального теоретико-методологічного підґрунтя досліджуваної проблеми.

Розглянемо сутність застосування синергетичного підходу до формування державної освітньої політики, спираючись на основних положеннях теорії нерівноважних станів: відкритості, нелінійності, постулювання хаосу, біфуркаційних станів, явищах флуктації та теорії самоорганізації.

Глибоке розуміння базальних принципів організації (характеристик) само організованих систем надасть змогу осмислити ці явища у сфері освіти та ефективно застосувати ідеї синергетики в освітній політиці. Так, зокрема, принцип відкритості дає розуміння того, що у само організованих системах постійно відбувається обмін речовиною, енергією, інформацією (наявність у них джерел і / або стоків). Як зауважує В.Ф. Прісняков, відкриті системи пов'язані із зовнішнім середовищем і змушені пристосовуватись до них, що означає неможливість повністю описати систему та повністю її контролювати (Енциклопедія освіти, 2008). Принцип не лінійності пояснює незворотність і багатоваріативність розвитку системи, а отже, неоднозначну непередбачувану реакцію на зміну зовнішнього або внутрішнього середовища, тобто, можливість кількох варіантів розвитку системи. Принцип нерівноважності означає, що у системі можуть спонтанно виникати нові типи структур, але одночасно нерівно важність є обов'язковою для цього умовою.

Нове розуміння у суперечливий розвиток сфери освіти вносити поняття біфуркаційних станів, в розвитку, і в яких «розв'язується» стан нерівно важкості (нестійкості, «хаосу») після проходження яких система набуває нової якості та іншого рівня розвитку.

Варто зазначити, що освітня політика, як і синергетика має міждисциплінарні властивості, що надає їй розвитку особливих переваг на сучасному етапі наукових досліджень. Так, зокрема, як стверджують В.П. Андрущенко та В.Л. Савельєв: «освітня політика «EducationPoliticsandEducationPolicy» – це міждисциплінарна, трансдисциплінарна сфера (field, domain) академічних та прикладних досліджень. Її складові – це по-перше, дослідження освітньої політики як politics. Теоретичні та методологічні джерела – політична наука (PoliticalScience), політична філософія, політична соціологія. Предмет дослідження – «мета політика» (PoliticsofPolicy). Теоретичне та методологічне джерело – наука про політику (PolicyScience), що поділяється у свою чергу, на дві гілки – дослідження освітньої політики (EducationPolicyStudy) та аналіз освітньої політики (EducationPolicyAnalysis), які надають знанням прикладної спрямованості. Третя складова – порівняльна освітня політика (Comparative Education Politics and Police). Предмет дослідження – освітня політика як politics і як policy в порівняльній перспективі. Рівні порівняльних досліджень – світова освітня політика, регіональна, національна, місцева (local), політика (politicsandpolicy) вищих навчальних закладів, наприклад, університетів (Андрущенко В.П., Савельєв В.Л., 2010, с. 156). Науковці вказують, що у кожній із зазначених складових є свої особливості, які в свою чергу зумовлюють «загальний дизайн освітньої політики як сфери міждисциплінарних, трансдисциплінарних академічних та прикладних досліджень».

Зважаючи на міждисциплінарний характер освітньої політики, застосуємо основні категорії синергетики для методологічного обґрунтування досліджуваного феномену. Якщо синергетика є трансдисциплінарним утворенням, то і державна освітня політика, як було зазначено вище знаходиться на межі декількох дисциплін: політичної науки,

політичної філософії, політичної соціології тощо. Як наукова сфера вона повинна також враховувати результати власних спостережень і експериментальних досліджень та вибудувати на цьому підґрунті власні наукові зв'язки як всередині самої себе, так і з іншими науками. Звідси необхідним є створення умов для синергії наукових досліджень, яка б уможливила новий виток розвитку державної освітньої політики як науки. Зауважимо, що близьке за змістом до поняття «синергетика», «синергія» означає сукупну взаємодію декількох факторів та має результат більший, ніж той, який можна отримати, підсумовуючи просто окремі компоненти (ефект: «ціле більше частин»). Власне з цією думкою погоджуються В.П. Андрущенко та В.Л. Савельєв, вказуючи на той факт, що за сучасних умов особливого значення набуває координація зусиль вчених, що репрезентують різні наукові дисципліни та національні традиції в світовому, регіональному та національному масштабі (Андрущенко В.П., Савельєв В.Л., 2010, с. 157). Координація, таких зусиль, як наголошують науковці є нагальним питанням порядку денного освітньої політики, важливою умовою інтеграції України у світовий дослідницький простір.

Зауважимо, що об'єктом дослідження синергетики є система відкритого типу, основним принципом функціонування яких є самоорганізація, здійснювана на основі постійної та активної взаємодії із зовнішнім середовищем. Поряд з тим, як зазначає С.Г. Рябов «серйозним недоліком української політичної науки вважається її замкненість» (Рябов С.Г., 2005, с. 15). У зазначеному контексті науковець вказує на слабку сплетеність у світовий контекст розвитку галузі. Цю думку підтримує М.Д. Богачевська-Хомяк, зазначаючи, що... до останнього часу і у деякій мірі навіть сьогодні наука в Україні функціонує в закритому колі» що, «пріоритети української гуманітарної науки й пріоритети сучасної світової науки знаходяться в опозиції» (Богачевська-Хомяк М.Д., 2006). Останнє заважає на наш погляд інтерпретувати науковцям суперечливі процеси, що переживає освіта України, перебуваючи на перехресті глобалізації і національного державотворення, у тому числі у сфері освітньої політики.

Розглядаючи державну освітню політику як відкриту систему, можна, на наш погляд, говорити про її випереджувальний характер, як науки, адже відкриті системи вчасно реагують на зовнішні, та внутрішні зміни завдяки самоорганізації.

Прояви самоорганізації можемо спостерігати, наприклад, вивчаючи особливості управління в освітньому середовищі. Так у повсякденній практиці, незважаючи на всі зусилля керівництва організації, інтегрувати індивідуальні потреби в русло досягнення загальних цілей, члени організації завжди будуть домагатись, перш за все, задоволення своїх власних інтересів. Ці інтереси, як зазначають американські дослідники В. Хау та С. Міскел, можуть артикулюватись «неформальними» групами, що утворювались за індивідуальними, організаційними, етичними, тендерними тощо критеріями. Групи інтересу можуть різнитися за цінностями, переконаннями, які вони сповідують, рівнями знань (Ной W., Miskel C., 1996, р. 186) Ці відмінності, як зазначають науковці, є досить сталими і є «джерелом багатьох напружених ситуацій та конфліктів». Конфлікт, на думку американських вчених – ознака «здоров'я організації, а не її патологія». З синергетичних позицій приведення вищавказаних проявів самоорганізації освітньої системи та можуть бути використані для її розвитку. Зазначені особливості управління освітніми організаціями, як зауважують В.П. Андрущенко та В.Л. Савельєв, мають враховувати керівники навчальних закладів. У цьому контексті важливою є думка В.А. Кушніра, який вважає, що сутність застосування синергетичного підходу до управління педагогічним процесом полягає в тому, що він орієнтується на внутрішнє, властиве самому педагогічному процесу, а не бажання, наміри, проекти суб'єкта експериментальних, реформаторських чи інших дій. За таких умов кожен компонент управління на кожному рівні ієрархії формує поле можливостей для іншого рівня (Кушнір В.А., 2001, с. 55-56).

Синергетика, на наш погляд, дозволяє поглянути на проблеми і перспективи розвитку державної освітньої політики відповідно до сучасних вимог. Тобто, в період трансформаційних змін і освітня політика в свою чергу потребує важливих

рішень у сфері освіти на всіх її рівнях. На етапах еволюційного розвитку систем це своєрідні точки біфуркації, в яких суперечність проблем досягає гостроти, що вимагає їх розв'язання. Так, наприклад, реформи в області освіти мають великий масштаб і пов'язані з вирішенням завдань, що далеко виходять за межі суто освітніх проблем. Наприклад, навіть незначне зниження рівня освіти призводить до криміналізації суспільства (Синергетика і творчість, 2014, с. 16). Момент вибору – дуже цікавий і водночас драматичний як для системи освіти, так і для всього суспільства в цілому, адже будь-який вибір є способом пройти точку біфуркації.

З іншого боку, синергетика дозволяє розглядати освітню політику як складну, відкриту систему, яка еволюціонує та розвивається. Адже, як стверджує В.С. Стьопін, кожен стан соціальної системи є біфуркаційним. Саме ця обставина приводить до різного прискорення всіх процесів самоорганізації суспільства (Стьопін В.С., 2003, с. 13). Необхідно зазначити, що дезорганізаційні (деструктивні) процеси в суспільстві, у тому числі і сфері освіти – об'єктивні складають необхідний елемент її розвитку. Це обумовлено тим, що навіть в ідеально організованій системі з різних причин накопичуються проблеми, суперечності, що досягають різного рівня інтенсивності. Передбачити та попередити дії всіх руйнівних сил неможливо. Тому чим більше проблем і суперечностей накопичується в освітній сфері тим більш складним стає управління нею, починається відчуження деяких управлінських структур, посилюються дезорганізаційні процеси, які досягнувши певного біфуркаційного стану, приводять систему в стан хаосу. Адекватне розуміння цих процесів дозволяє по-новому переосмислювати реалії сучасної сфери освіти та окреслювати оптимальні шляхи її розвитку.

Синергетична методологія носить прогностичний характер, що дозволяє спрогнозувати вектори змін освітньої політики. Синергетичний підхід дозволяє побачити реальні риси майбутньої моделі сфери освіти, окреслити шляхи її еволюції як великої системи. Адже, «просторова конфігурація сформованих нині

освітніх структур, розвиток яких триває, втрачає свою продуктивність» (Синергетика і творчість, 2014, с. 22).

Висновки. Формат публікації унеможливорює здійснення об'ємного розкриття проблеми, тому нами було розглянуто лише деякі аспекти особливостей застосування синергетичної теорії до обґрунтування методологічних засад державної освітньої політики, а саме – зроблено спробу осягнути політичний вимір освіти як складного суспільного явища, використовуючи переваги багатодисциплінарності, відкритості, нелінійності та самоорганізації. Основним висновком має стати наступне: застосування синергетичного підходу до процесу формування державної освітньої політики на сучасному етапі не є лише виправданим, а й своєчасним. Принципи побудови й функціонування синергетичних систем і пов'язані з ними поняття можна застосовувати в наукових дослідженнях у сфері державної освітньої політики в якості інструментарію побудови теоретичних міркувань і проектування. Використання ідей синергетики у досліджуваній проблемі є утвердженням міждисциплінарних понять і дефініцій, що, на нашу думку, дозволяє інноваційно подивитись на побудову теоретик-методологічного підґрунтя формування державної освітньої політики. Разом з тим, активному впровадженню синергетичних ідей у теорію формування державної освітньої політики перешкоджає традиційне мислення, яке вважаємо, не сприяє впровадженню у наукові пошуки нових ідей, теорій та моделей. Окреслена у статті тематика уможливорює, на наш погляд, розвиток сучасних стратегій формування державної освітньої політики.

Література

1. HoyW., MiskelC. Educationaladministration / Theory. ResearchandPractice. – McGraw – HillInc. – 1996. – 495 p.
2. Андрущенко В.П. Освіта, як ключовий чинник сучасних цивілізаційних процесів / В.П. Андрущенко / Освітня політика: філософія, теорія , практика [монографія] / за ред. В.П. Андрущенка; Авт. кол.: В.П. Андрущенко, Б.І. Андрусин, В.І. Бобрицька, Р.М. Вернидуб та ін.. – К. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015.

3. Андрущенко В.П. Сучасна державна освітня політика України: спроба прогностичного аналізу / В.П. Андрущенко, Р.М. Вернидуб // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти». – Київ, 2016. – с. 4-12 (с. 9).
4. Андрущенко В.П. Освітня політика (огляд порядку денного) / В.П. Андрущенко, В.Л. Савельєв. – К.: «МП Леся», 2010. – 386 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. Ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрін-ком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Засєкіна Л.В. Психологічні засади розвитку вищої освіти в Україні / Л.В. Засєкіна // Психологічні перспективи. – 2010. Випуск 16. – с. 40-50 (с.41).
7. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні: інноваційний аспект. Стратегія. Реалізація. Результати. / В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
8. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людино центрizmu: Монографія / В.Г. Кремень, В.В. Іллін. – К.: Педагогічнадумка, 2012. – 368 с.
9. Кушнір В.А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект: Монографія. В.А. Кушнір. – Кіровоград: Видавничий центр КДПУ, 2001. – 338 с.
10. Лукіна Т.О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: [монографія] / Т.О. Лукіна. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 292 с.
11. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. Василя Кременя, ТадеусаЛєвовицького, Віктора Огнев'юка,Світлани Сисоевої. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство» «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. – 460 с.
12. Рябов С.Г. Політична наука в Україні ХХІ століття: Стан та перспективи розвитку. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні». – 2005. – 103 с.
13. Синергетика і творчість: монографія / За ред. В.Г. Кременя. – К: Інститут обдарованої дитини, 2014. – 314 с.
14. Степин В.С. Саморозвиваючі системи и постнеклассическая рациональность / В.С. Стёпин // Вопросы философии. – 2003. – №8. – с. 5-19.

FORMATION OF THE STATE EDUCATION POLICY, SYNERGETIC ASPECT

Nina Batechko, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher at the Scientific and Research Laboratory of Education Studies of BorysGrinchenko Kyiv University, 13-b Tymoshenko Street, 04212, Kyiv, Ukraine, n.batechka@kubg.edu.ua

The article is dedicated to the problems of formation of the state education policy. The trends of the evolution of views on the nature and the concept of the “state education policy” in the light of the processes of educational reform in Ukraine have been outlined. It has been proved that in the current context of globalization and internationalization, when education acquires the traits of openness and non-linearity, the principles of educational environment management and the nature of the interaction between participants of the educational process are changing, and there is an urgent

need to overcome the simplistic and outdated view of the state education policy. Based on the synergetic theory of the complex open systems, there have been substantiated theoretical and methodological grounds of the process of formation of the state education policy. The essence of the application of the synergetic approach to the studied phenomenon has been considered, relying on the basic laws of synergy, openness, non-linearity, disequilibrium, chaos postulating, bifurcational states, fluctuation phenomena and the theory of self-organization. The state education policy has been considered as an open, non-linear system, which is self-organizing and self-developing and depends on the external environment and internal specifics of the development of higher education sphere in Ukraine.

Key words: *state education policy, synergetics, synergetic approach, openness, non-linearity, non-equilibrium, bifurcational state, self-organization.*

*Стаття надійшла до редакції
Прийнято до друку*